

Un mosaic de pobles i guerres

Txetxènia és avui el conflicte més violent i important del Caucas, però no és l'únic focus de tensió de la regió. Ni ara ni abans. Vladímir Putin no ha resolt, ans els ha agreujat, els conflictes heretats de l'ocupació tsarista i de la política de "nacionalitats" de Ióssif Stalin.

El segrest a l'escola de Beslan, a Ossètia del Nord, ha posat de relleu la fragilitat del Caucas. Ara és Txetxènia, com ahir era Abkhàzia o demà pot ser Ingúixia. Les arrels d'aquests xocs són profundes i no sembla que el president rus, Vladímir Putin, tingui cap intenció d'encarar-les, com tampoc ho van fer en el seu moment ni els tsars ni el mateix Stalin.

El Caucas no és un polvorí en si mateix, és un dels mosaics de cultures més rics del món. Però l'afany desbocat d'alguns homes hi ha provocat tantes trenca-disses que avui les restes de tantes ambicions l'han convertit en un polvorí, que en algunes parts ja fa uns anys que esclata i en d'altres tot just ara se n'ha reencès la metxa. En joc no sols hi ha les reivindicacions nacionals i pancaucàsiques, sinó també els interessos polítics i econòmics de Rússia i de grups mafiosos i de fonamentalistes religiosos.

La seva posició geogràfica l'ha fet nus de comunicacions entre orient i occident, i, per tant, camp de batalla per a tres imperis ben diferents: el tsarista, l'otomà i el persa. Les anades i vingudes de tots, amb el bagatge social, cultural i religiós corresponent, abocat a la identitat de les poblacions autòctones, ha anat configurant el mosaic d'aquestes muntanyes entre el mar Negre i el Caspi. Hi conviuen prop d'un centenar de grups ètnics i es calcula que s'hi parlen més de cent llengües.

Tot i la diversitat ètnica i una mica religiosa (la majoria de la població és musulmana), els pobles del Caucas han forjat una convivència entre ells més o menys pacífica, amb alguns elements culturals i socials comuns.

El sud i el nord és dividit per la serralada en la Transcaucàsia, i la Ciscaucàsia. El primer el formen més de 16 milions

d'habitants i avui es reparteix en tres estats: Geòrgia, Armènia i Azerbaidjan, els dos primers cristians i el darrer musulmà xiïta. El Caucas nord té sis milions d'habitants, la majoria musulmans sunnites, i actualment està dividit en sis repúbliques i territoris autònoms que pertanyen a la Federació Russa.

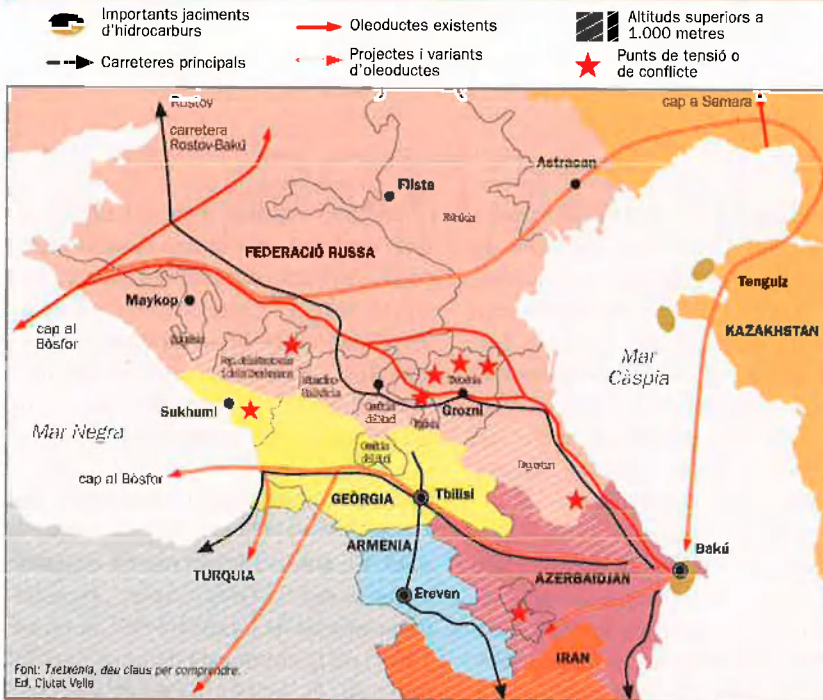
Primer el tsar. La presència russa ha marcat molt el Caucas, especialment al nord. Els tsars van tenir menys dificultat de fer-se amb la Transcaucàsia, especialment a partir de l'annexió de Geòrgia el 1801 i de la conquesta de bona part del que avui és Armènia i Azerbaidjan a l'imperi Persa, entre 1813 i 1823. Per contra, al nord, la colonització russa va ser molt més difícil. L'aferrissada resistència va començar des que el 1785 les tropes russes van voler dominar aquella zona. Alguns dels grups ètnics, a més de ser sotmesos, van ser expulsats de les seves terres i es van buscar protecció a l'imperi otomà, com ara els txerkessos i els circassians. Altres, com els ubikhs, els van suprimir completament.

Tot i el domini rus, això no va evitar ni ha evitat que sovint sorgissin revoltes en diverses parts del Caucas, d'un sol poble o de diversos grups alhora. Entre 1918 i 1921, amb la caiguda de l'imperi dels tsars, la revolta bolxevic i la fi de la Primera Guerra Mundial, Geòrgia, Armènia i Azerbaidjan van aconseguir la independència, també els territoris del Caucas nord, que adoptaren el nom de República de les Muntanyes, seguida un any més tard d'un efímer "emirat nord-caucasià".

Fins que els soviètics no van tornar a imposar el seu domini absolut, hi va haver intervencions a la zona d'altres estats, com el protectorat alemany a Geòrgia, invasions turca i britànica en direc

El polvorí del Caucas

Mapa geopolític

Mapa ètnic

Els conflictes

ZONES D'ALT RISC D'INCENDI

ABKHÀZIA-GEÒRGIA Fins al 1931 Abkhàzia era una república soviètica amb el mateix estatus que Geòrgia, però Stalin, georgià, va integrar-la a Geòrgia amb una minsa autonomia. El 1989 eren 525.000 habitants, 48% georgians, 18% abkhazos, 15% armenis, 15% russos i 3% grecs. Grups d'abkhazos van aprofitar la *perestroika* per reclamar la independència, però l'aleshores president georgià, Gamsakhurdia, va reprimir durament les demandes i va suprimir l'autonomia. El 1992 un cop d'estat fa fora Gamsakhurdia i puja al poder Xevernadze. A Abkhàzia aprofiten la tensió interna a Geòrgia i el conflicte amb Ossètia del Sud per proclamar la Constitució abkhaza del 1925, i que comporta un retorn a l'estatus del 1931. El 1992 comença la guerra, i els abkhazos aconseguen foragitar els soldats georgians amb l'ajuda de tropes russes i voluntaris del Caucas, especialment txexens com Xàmil Bassàiev. Hi van morir 10.000 persones i 250.000 georgians en van haver de fugir. Un any després es va arribar a una treva, que Abkhàzia i Rússia van aprofitar, els primers per instaurar una independència *de facto* i els segons per estendre la seva influència a la regió. A Rússia, també li interessa Abkhàzia per les inversions i compres immobiliàries que hi ha fet en els darrers cinc anys, a més és una zona de tràfic de petroli i disposa d'un aeròdrom al qual els radars de l'OTAN instal·lats a Turquia no hi arriben. Actualment hi tenen 3.000 soldats desplegats, teòricament com a força d'interposició. L'ONU també hi té una representació. Rússia fins i tot ha donat la nacionalitat a tot aquell ciutadà abkhaz que ho ha demanat i fa dos anys va inaugurar la via del tren que uneix Abkhàzia i Rússia. Els abkhazos avui són majoritaris a la zona per primer cop des del 1860. Com a altres zones del Caucas, a més dels interessos dels estats i de les nacions també hi ha els dels grups mafiosos que es dediquen a tot tipus de tràfics i als quals ja els va bé l'actual situació. L'actual president georgià vol recuperar el territori.

OSSÈTIA DEL SUD-GEÒRGIA El 1990 el president georgià Gamsakhurdia va suprimir l'autonomia d'Ossètia del Sud. Això i la situació generada per la *perestroika* van ser l'espuma per encendre les reivindicacions dels sud-ossets. Del 1992 al 1993 es van enfrontar militarment i amb la intervenció russa el conflicte va quedar aturat amb una independència *de facto* per a Ossètia del Sud. Com a Abkhàzia, Rússia també ho va aprofitar per estrènyer els lligams, també amb lliurament de passaports russos o amb el nomenament d'un coronel rus (que ha passat per l'Afganistan i Txitxènia) com a ministre de Defensa d'Ossètia del Sud. La tensió va tornar a esclatar al juliol, quan Geòrgia va denunciar que Rússia havia transportat 160 míssils a Ossètia del Nord, a la qual cosa el Kremlin va respondre que eren per les forces d'interposició. El Govern georgià ho va requisar i grups ossets van segrestar 38 funcionaris

georgians. I a l'agost fins i tot hi va haver enfrontaments armats. Per a Rússia la qüestió osseta és important especialment per les conseqüències que podia tenir sobre la solució per Abkhàzia. Des de Geòrgia han criticat que Rússia tracti els ossets de "resistents", i els txetxens, de "terroristes".

ADKHARIA-GEORGIA Aquesta regió havia estat sota control otomà fins al segle XVII, són uns 100.000 habitants i practiquen un islam sunnita de ritus hanafita. En època de l'URSS era una república autònoma dins de Geòrgia. Van aprofitar les turbulències georgianes per distanciar-se'n i acostar-se a Turquia, sense haver d'entrar en guerra amb Geòrgia. La proximitat amb Turquia i la presència en el seu territori d'una base militar russa van proporcionar bona part del fonament econòmic de la quasi independència del territori. Fins que, enguany, el nou president georgià, Mikhaïl Saakatxvili (en el càrrec des del març), va aconseguir recuperar el control sobre Adjària.

OSSETIA DEL NORD-INGUÍXIA La rivalitat entre aquests dos territoris ve de lluny, de quan Stalin va fer la deportació dels pobles del Caucas i va canviar els límits administratius de cada regió. Així, va donar a Ossètia del Nord (8.000 km² i 700.000 habitants) la zona de Prigorodni, tradicionalment ingúixa, i la va poblar amb russos i ossets del nord. A conseqüència de la guerra a Ossètia del Sud, alguns refugiats van anar a Prigorodni i va esclatar una guerra curta però molt cruenta, amb 600 morts, entre ingúixos i ossets. Moscou va fer costat a aquests darrers, un dels únics grups cristians al Caucas nord i que sempre han estat lleials al Kremlin. Actualment aquest territori es manté dins els límits d'Ossètia del Nord, però els ingúixos hi han anat retornant i cada cop són més. Precisament la població on hi ha l'escola que van segrestar fa unes setmanes, Beslan, és al límit de Prigorodni.

NAGORNO-KARABAKH Territori armeni integrat a l'Azerbaidjan soviètic el 1923. Després de la guerra del 1991 al 1994, aquest territori de població armènia en territori d'Azerbaidjan continua pertanyent a aquest darrer estat, tot i que dia a dia s'acosta més a Armènia. Moscou sempre s'ha posicionat

a favor d'Armènia. Una situació similar a la de Nagorno-Karabakh es va viure a Nakhitxevan, territori de població azerbaidjana dins l'estat armeni.

INGUÍXIA-RUSSIA Els ingúixos han patit la mateixa sort que els txetxens, amb qui tenen arrels comunes, però les seves petites dimensions geogràfiques i demogràfiques (2.000 km² i 470.000 habitants) han fet que hagin resistit les investides tsaristes i soviètiques amb molta menys força que els txetxens. Des de la fi de l'URSS han preferit negociar a plantejar cap enfrontament armat amb Moscou i menys encara seguir la via txetxena. Amb tot, els soldats russos també hi han actuat sense control, reprimint la població. I fa dos anys Putin va fer-ne fora el president Ruslan Auxeu, perquè no seguia amb prou atenció la política del Kremlin. Putin el va substituir per un agent de l'FSB (ex-KGB), el general Murat Ziazíkov, que no té l'autoritat moral que tenia Auxeu. Prova d'això és que les autoritats russes van cridar Auxeu i no Ziazíkov per negociar en l'afer de l'escola de Beslan. L'actitud de Putin envers Ingúixia també ha servit per a abonar el terreny per a l'entrada de l'islamisme radical, i alguns grups txetxens i ingúixos han fet constants incursions a la república. Al juny passat, per exemple, hi va haver un atac a les forces prorussees de Nazran, la capital, en un dels intents més importants per estendre el conflicte al Caucas.

TXETXÈNIA-RUSSIA Després de la fi de la primera guerra rusotxetxena (1994-1996, vegeu EL TEMPS, núms. 1.009 i 1.040) la segona guerra rusotxetxena va començar el 1999 i encara no s'ha acabat, si bé des de l'any 2000 ha passat de ser un enfrontament obert a una guerra de guerrilles, amb diversos grups en lluita contra Rússia. D'una banda hi ha els sectors que proclamen un islamisme radical, encapçalats per Xàmil Bassàiev, responsables de molts dels atemptats suïcides i que se'ls ha vinculat amb els serveis secrets russos. Disposa de diners, via els emirats del Golf, i cada cop s'hi apunten més joves. També hi ha els sectors moderats, al voltant de l'únic president de Txetxènia, Aslan Maskhadov, escollit en unes eleccions (1997) reconegudes per l'OSCE. Les seves crides a la negociació no han trobat resposta a Moscou i tot i que aguanta en la clandestinitat a les

munyanyes del sud de Txetxènia, cada cop té menys força econòmica i d'efectius. Tot i això, manté la representativitat moral. Finalment, hi ha grups armats que tan sols busquen venjar les violacions dels soldats russos. De la part del Kremlin també hi ha grups txetxens minoritaris. Putin no ha aconseguit sufocar la revolta a Txetxènia tot i les seves proclames, però amb l'ajut d'una política de censura absoluta del que passa a Txetxènia sí que manté la majoria de la població russa al seu costat i en la idea que els txetxens són poc més que la sectorial caucàsica d'Al-Qaida. Txetxènia ocupa uns 17.3000 km² i té 1.100.000 habitants.

DAQUESTAN Es el país amb més ètnies de la zona, entre els seus 2.576.000 habitants repartits pels 50.300 km² de territori. Hi ha diferents grups que reivindiquen diversos graus de reconeixement. Els kumiks viuen al nord-est del país i hi ha sectors que reivindiquen des de més autonomia fins a la independència. També hi ha els lesguians, que el 1989 eren 234.000 al Daguestan i uns 171.000 a Azerbaidjan. L'esclat de l'URSS va convertir les fronteres administratives internes que separaven els lesguians en internacionals, i va amenaçar-ne la unitat. A mitjan anys noranta hi va haver enfrontaments, especialment a Azerbaidjan. Un altre punt de tensió al Daguestan és entre àvars (700.000) i darghins (500.000), els dos grups principals de la República. El txetxè Bassàiev també hi ha volgut exportar el conflicte txetxè, per ara, sense aconseguir-ho.

ALTRES A les repúbliques dels Karatxais i dels Txerkessos (10.000 km² i 440.000 habitants) i Kabardino-Balkària (12.500 km² i 900.000 habitants) també hi ha tensions esporàdiques entre els dos grups majoritaris que conviuen a cada entitat i que Stalin va unir de manera artificial a cada república. En el cas de Kabardino-Balkària alguns experts del Caucas han alertat que, tot i ser una de les regions més tranquil·les és on s'ha detectat més presència d'extremistes en nom de l'islam. A més, també hi ha hagut enfrontaments en els darrers anys, ja que alguns kabardins simpatitzen amb els txetxens.

Orlò Cortacans
Gràfics: Vanessa Prieto

ció a Bakú, a més de la Rússia blanca de Denikin, que també lluità per instal·lar-se al Caucas. També hi va haver conflictes interns.

Els txetxens i altres grups van aprofitar l'atac nazi per rebel·lar-se contra els soviètics, cosa que Stalin va usar per titllar de col·laboracionistes tots aquests pobles del Caucas i de deportar-los en bloc a diverses parts de Sibèria i Àsia central. De fet, Stalin, georgià, expert en "nacio-

nalitats", ja amb la revolució i en nom de la modernització agrupà, barrejà i trencà les "nacionalitats" en repúbliques autònomes.

Deportacions mortals. Entre novembre de 1943 i juliol de 1944 Stalin va decidir deportar més de dos milions de persones, moltes de les quals van morir pel camí. Stalin també va fer de nou múltiples canvis en les divisions territo-

rials, com va fer amb la República Autònoma de Txetxènia-Ingúixia, que va anul·lar i de la qual va redistribuir el territori entre Ossètia del Nord, Geòrgia i Stavropol, que repoblà amb eslaus.

Amb la desfeta de l'URSS, però, el Caucas va tornar a una situació similar a la de 1918-1921. Les reivindicacions identitàries es van descongelar, sumades a altres lluites de tot tipus, com les religioses o les purament mafioses pel control

Mikhaïl Saaskavili, el president georgià, vol desfer-se de la presència russa i ha dit que d'aquí a quatre anys entrarà a l'OTAN. Putin, però, no ho veu gens clar.

de tot tipus de tràfics. De nou es van independitzar Armènia, Azerbaidjan i Geòrgia. Per la seva banda, els moviments independentistes al Caucas nord el 1991

van crear a Sukhumi (Abkhàzia) la Confederació dels Pobles del Caucas, que volia aplegar els territoris de Derbent a Sukhumi: setze pobles amb cinc milions

de persones, més uns altres milions d'origen txerkès establerts a Turquia, Síria i Jordània. El seu objectiu era establir un estat federal als territoris caucàsics de Rússia i Geòrgia. Pensaven en l'efímera República de les Muntanyes de començament de segle XX. Els unia l'odi a la russificació forçada, així com la manca de tradició d'estat, i una forta cultura clànica. La Confederació va tenir un paper destacat en la crisi d'Abkhàzia de 1992, ja que va mobilitzar molts voluntaris caucàsics, la majoria txetxens. Xàmil Basàiev, per exemple, ja hi va destacar en la presa del port de Sukhumi.

Avui la Confederació és pràcticament inexistent. Al Caucas nord més aviat els uneix les altes taxes d'atur, els governs corruptes i el domini rus. A més, l'islam radical hi penetra amb força. La tesi del perill de l'expansió del conflicte txetxè a tot el Caucas ara ja no sols la prediquen els polítics moderats de la zona, sinó també analistes i diaris russos, com va fer el passat 23 de juny el periòdic independent *Novie Izvestia*.

Per la seva banda, Putin vol mantenir l'herència tsarista i soviètica. Al Caucas sud ho vol fer erigint-se com a gendarme, amb l'argument que els nous estats són febles. Al nord Putin vol controlar els independentistes amb mà de ferro i que davant els russos i la comunitat internacional se'ls equipari a Bin Laden, cosa que afavoreix el radical Basàiev.

Putin considera el Caucas una zona vital, per la situació geoestratègica i pels recursos energètics que conté i que hi transiten. I Washington, després d'uns anys sense prestar atenció, comença a interessar-s'hi, també per una qüestió geoestratègica, i tenen molt bones relacions amb Geòrgia i Azerbaidjan. Amb tot, no els interessa indisposar-se amb Putin; és un aliat clau per l'Iraq i la guerra contra el "terrorisme internacional".

Els interessos de les potències, la situació inestable de la regió i la creixent influència de l'islamisme radical deixen en debilitat no sols les aspiracions nacionals al Caucas nord, sinó també els estats de la Transcaucàsia, i evidentment adoben el terreny per als conflictes més violents.

Oriol Cortacans

C
Cultura Museus

Museu d'Història de Catalunya

Passeja't per la història

Generalitat de Catalunya
Departament de Cultura

Horari

De dimarts a dissabte: 10 h - 19 h
 Dimecres: fins a les 20 h
 Diumenges i festius: 10 h - 14.30 h
 Dilluns no festius: tancat

Museu d'Història de Catalunya

Pl. Pau Vila 3, Barcelona
 T: 932 254 700
 Web: //cultura.gencat.es/museus/mhc
 mhc.cultura@gencat.net